

Nem fontos: az öreg ember kétségtelenül ki van szolgáltatva annak, ami történik, vagy ami történt. (Az öregek falják a történeti műveket.) Nincs menedéke a jövőre, nincs is jövője, az a termékeny üresség, ami az írók által kiagyalt, elragadó szereplők élettere és természetes környezete az ő számára immár érinthetetlen múlttá változott.

Nincs előtte semmi, csupán az, amiben hitt, vagy amit hinni törekedett, mivel hívőnek vallotta magát. Semmi egyéb, csak ez az elképzelhetetlen valóság, akár az egész közeli tenger, amit az utolsó dúnák rejtenek maguk mögött: s ezért nem hallani moráját. Ha léteznék regénybeli világ, mely számot vet az örökkévalósággal, abba még elmenekülnék: el is olvastam újra Huysmans *Útonját*. Ám ez nem egyéb, mint regényesített napló. Ki mást soroljunk még fel? Bernanost? Graham Greene-t? De minden képzelgés, még ha számot is vet a világban jelenlévő kegyelemmel eltorzítja ezt az igazságot, pusztán szavakban nyilvánul meg és érintkezik velük.

Az élet utolsó éveit számára csak a költők maradnak meg. Mivel a költészet, akár a vallás, elveti a látszatot, és egyenesen a lényeg felé irányul. Nem mintha szívesebben olvasnák verseskötetet, mint regényt: itt az emlékezet helyettesíti a könyvet; elég nekem, amit életem folyamán emlékezetembe véstem, az egész költészetből az, ami bensőmben zümmög, amit gyermekkorom első válogatott darabjai óta szedtem össze: teljesen elfelejtett költemények is őriznek bennem egy titokzatos visszhangot, amely mindaddig megmarad, amíg öntudatom el nem vész.

Azért a regényalakok sem halnak meg teljesen bennünk; ők is hozzátartoznak múltunkhoz, ám azokhoz az eleven lényekhez kötődnek, akiket ismertünk és szerettünk. A legkevésbé mozgalmas életekben is sokkal több a Natasa, a Dominique, a Lucien, mint a nagy írók összes művében és a regényvilág Natasái, Dominiquejai, Lucienjei fölött mindig megvan az az előnyük, hogy nem képzelt lények, hanem eleven lelkek. A múlt valóban létezett tekintetek csillagos éjszakájába burkol és a fényforrás, ami újra felcsillantja őket, talán még a halálon túl is ott ragyog.

Igy hát, ahogy a véghez közeledünk, lassan elválunk mindattól, ami képletes és ami rejtély annak a valóságnak a megközelítésére, amit a szavak kifejeznek, vagy eltakarnak. Ha ez a nemlét, megértjük, hogy a csend, ahová sok mai költőnk törekszik, arról a semmiről ad hírt, amelyben minden látszatnak el kell oszlania. Ám ha szeretteink, akik előttünk halnak meg, örökre élnek és mi percről percre közelebb jutunk hozzájuk, akkor beleegyezőnk abba, hogy minden agyrém szertefoszoljék. Ideje, hogy becsukjuk a könyveket és ha valaha is szerettem volna a filmet, ideje, hogy végtévessünk a képek nyüzsgésének. Ifjúságunkban a művészet nem egyéb, mint az eljövendő dolgok árnyéka. Ám az élet estéjén, amikor már nincs számunkra földi jövő, mit mond nekünk a művészet arról az öröklétről, amely már feldereng előttünk? Ehhez az elmélkedéshez csupán a zene illik. És annak is hamar helyet kell adnia a csendnek — annak az eleven csendnek, ami a megkezdett öröklét már itt a földön.

Bittei Lajos fordítása

A természetesen keresztül — ha valaki nemcsak sportszerűen, hanem metafizikailag is átéli — valóban egy magasabb hang hívja az embert. A teremtés egyik legnehezebben földeríthető titka ez. Mert a rejtélyes hívás akkor is szól, ha a legtöbb ember lármás magatartásával túlharsogja.

Walter Nigg